

FRI-2G.510-1-ESIS2-01

FOUNDING AND DEVELOPMENT OF INTERNATIONAL ELIAS CANETTI SOCIETY^{50, 51}

Viktor Kirilov, PhD Student

PhD programme in Political Science
Faculty of Business and Management
University of Ruse "Angel Kanchev", Bulgaria
Tel.: +359 87 928 9719
E-mail: viktor.kirilov@eliascanetti.org

Abstract: *The paper explores International Elias Canetti Society (IECS). The INGO was founded to preserve the cultural legacy of Canetti. In the course of its development its profile has expanded to include management of cultural events, civic education, research and publishing. The analysis is based on data, collected from annual reports, archive of IECS, media publications. The findings provide a synthesis, related to the added value of the organization for strengthening of civil society in Bulgaria and Europe-wide.*

Keywords: civil society, transnational civil society

JEL Code: A13

УВОД

От основаването си до момента Международно дружество "Елиас Канети" (МДЕК) гради устойчива мрежа за взаимодействия, отдадена както на изследване на творчеството на Нобеловия лауреат за литература, така и на разпространението на неговото уникално духовно наследство в страната и чужбина.

Същевременно Дружеството премина през различни етапи в развитието си. Беше разширен обхватът на неговите цели, но беше запазено неговото призвание да изгражда интеркултурни отношения в името на мира и да утвърждава ценностите на либералната демокрация⁵². Неговите дейности за изминалите близо 30 години могат да се обобщят по следния начин: МДЕК подкрепя и насърчава процеса на европейска интеграция; работи за европейската идентичност на България; предоставя качествено културно-образователно съдържание чрез събития и разнообразни арт прояви; осигурява платформа за изява на таланти в областта на изкуството и културата; партнира си с управленски структури, с

⁵⁰ Докладът е представен на 27.10.2022 г. в секция Европеистика и международни отношения с оригинално заглавие на български език „ОСНОВАВАНЕ И РАЗВИТИЕ НА МЕЖДУНАРОДНО ДРУЖЕСТВО “ЕЛИАС КАНЕТИ”“.

⁵¹ Настоящият доклад е в изпълнение на проект на Факултет "Бизнес и мениджмънт" на тема "Изследване на регионалните потенциали за развитие на социално иновативни екосистеми в условия на дигитална трансформация", финансиран от Фонд "Научни изследвания" на Русенски университет „Ангел Кънчев“.

⁵² Широко приет е консенсусът за следните ценности на либералната демокрация: Индивидуализъм – индивидът е по-значим от социалната група или колектив; Рационализъм – светът е познаваем чрез разум и критично мислене; Свобода – човекът мисли и действа по своя воля и самоопределение; Отговорност – човекът е отговорен за себе си и за своето икономическо и социално положение; Справедливост – човекът има морал да отсъжда кое е добро и зло и кой какво заслужава; Толерантност – човекът може да възприема възгледи или действия, които не познава или не одобрява.

образователни и културни институции, с творци и интелектуалци на местно, национално и международно равнище, като по този начин дава принос за скъсване с пост-тоталитаризма и укрепване на демократичните управленски практики.

Този доклад има за цел да предостави данни за МДЕК, които доказват валидността на очертания по-горе профил и които го позиционират като значима част от местното и транснационалното гражданско общество.

Идеята

От 24 до 26 септември 1992 г. се провежда международна конференция под заглавие „Автобиография между фикция и действителност“, целта на която е да представи на българската читателска аудитория литературното творчество на Елиас Канети, единствения Нобеловия лауреат за литература, роден през 1905 г. в България, в Русе (тогава Русчук). Участниците представят доклади, подготвени по трите автобиографии на Канети с акцент върху първата – *Спасеният език*, която разказва за неговото детство в дунавския град (Angelova & Staitscheva, 1992). По време на конференцията възниква идеята за създаване на организация, която да носи името на Канети, да опазва и разпространява неговото духовното наследство. Пенка Ангелова, тогава доцент по немска литература, предлага на Манфред Дурцак, близък негов приятел и участник в конференцията, да поеме председателството на бъдещата организация. Той отказва, защото смята, че подобна организация следва да се установи в неговия роден град. Важно е да се уточни, че в този ранен период на демократизация след падането на комунизма през 1989 г. идеите и литературата на Канети тепърва навлизат в България, но интересът към тях е голям. Това е така, защото те разкриват ценностите на европейския гражданин *par excellence*, с които хората започват да се идентифицират (Ангелова, 2020).

Началото

Дружеството се създава като реализация на идеята, възникнала по време на гореописаната конференция (Държавен Архив –Русе, 1992). Регистрирано е през 1995г. През 2009 г. променя правния си статут от *Сдружение с дейност в частна полза* към *Сдружение с общественополезна дейност* (Ангелова, 2020). Поставя си за основна цел да изследва и разпространява, превежда, събира и издава на български език творчеството на своя патрон. Трите биографични книги на Канети се превеждат на български език, за да бъдат достъпни за широката публика в България.

Ръководни органи на МДЕК като организация с нестопанска цел са Общо събрание и Управителен съвет. Членовете на Управителния съвет се избират за срок от 5 години. От създаването си до днес председател на организацията е проф. дфн Пенка Ангелова. Сред основните цели на дружеството са изследване на творчеството на Канети, подкрепа на процесите на европейска интеграция и подпомагане на развитието на гражданските структури в посткомунистическа България. Те се осъществяват в три области: "Гражданско образование", "Култура и изкуство" и "Наука". Акцент в изпълнението на проектите в областта на културата, образованието и науката е съвместната работа с другите дунавски държави, както и с Германия и Швейцария (Държавен Архив –Русе, 1992).

Дом Канети

Ключов момент в развитието на МДЕК е датата 15 ноември 1999 г. Става въпрос за решение № 706 на Министерския съвет на Република България, според което търговската къща на дядото на Елиас Канети на ул. „Славянска“ се предоставя за седалище на

Дружеството. Тя е най-естественото място, което ще приюти творбите на нобеловия лауреат, ще се превърне в алтернативна сцена за творчески изяви, за храм на европейската култура в Русе, за отправна точка на българска литература и изкуство към Европа и света (Ангелова, 2006). На 9 март 2000 г. областният управител на Русе официално връчва на проф. Пенка Ангелова в качеството ѝ на председател на Международно дружество "Елиас Канети" ключовете за Дом Канети в присъствието на културния аташе на Федерална република Германия (Ангелова, 2006). Построена през 1898 г. от семейство Канети за търговски цели, сградата получава ново предназначение. Дом Канети става символ и реалност за транснационален диалог между културите, място за среща на творци и публики, които идват тук, за да практикуват преодоляване на разделения и граници (МДЕК, n.d.-с).

Сътрудничество с БРИЕ

През 2000 г. се полагат началата на БРИЕ – Българо-Румънски Интеруниверситетски Европа център. Проектът е реализиран в Русе и Букурещ/Гюргево по инициатива на Конференцията на германските ректори в периода от 2000 г. до 2007 г. в рамките на Пакта за стабилност в Югоизточна Европа. Създадени са два академични центъра – БРИЕ Русе и БРИЕ Гюргево. БРИЕ свързва Русенски университет „А. Кънчев“, Икономически университет Букурещ и германски университети в първата за Югоизточна Европа транснационална мрежа за международни академични програми, научни изследвания и проекти в подкрепа на Европейската интеграция, на регионалната стабилност и на трансграничното сътрудничество. От 2006 г. БРИЕ се развива въз основа на международна Спогодба, сключена между правителството на Република България и на Румъния, както и на Статут, който е част от Спогодбата (Kornazheva, 2007). В магистърските програми по Европеистика от 2002 г. до днес са се обучавали над 200 студенти от 16 държави.

В рамките на проекта се родиха и подкрепиха идеи, надхвърлящи трансграничното пряко и непряко академично сътрудничество.

Беше учреден Еврорегион Данубиус, който свързва областните управи от двете страни на Дунав мост.

За целите на развитието на МДЕК като международен център беше разработена концепция за реставрация на Дом Канети и адаптирането му към потребностите на образователна, културна и научна дейност (Angelova, 2000). Оттогава БРИЕ и МДЕК са обвързани в трайно сътрудничество, проф. Ангелова, която председателства МДЕК, е ръководител и на БРИЕ до 2003 г. Доц. Корнажева, сегашният директор на БРИЕ, е член на Управителния съвет на МДЕК. Резултат от това плодотворно партньорство са многобройни съвместни прояви като чествания на Деня на Европа, трансгранични проекти, конференции, практики на студенти и др.

Библиотека Австрия

Отбелязването на 100-годишнината от рождението на Елиас Канети през 2005 г. е решаващо за „растежа“ на МДЕК. Организиран са близо сто прояви в страната и чужбина в съдействие с Община Русе, Областна управа Русе, министерства и посолства.

Един от най-значимите резултати е основаването на Австрийска библиотека, Русе. Влиза в сила петстранен договор, подписан от Министерство по европейски и международни въпроси на Австрия⁵³, представлявано от австрийския посланик в София,

⁵³ През 2007 г. Федералното министерство по международни въпроси се преименува във Федерално министерство по европейски и международни въпроси.

областния управител на Русе, кметът на Община - Русе, ректорът на Русенски университет "Ангел Кънчев" и председателят на Международно дружество "Елиас Канети".

На 25.07.2005 г. този нов културен институт в Русе е открит с реч на министъра на външните работи на Австрия д-р Емил Брикс, последвана от четене на писателя Дорон Рабиновичи⁵⁴, конференция на тема "Значението на Елиас Канети", изложба "Елиас Канети и Русе". За седалище на Австрийска библиотека е предоставена площ в Доходното здание на площад Свобода. Тук днес се помещава и МДЕК. Увеличават се човешките ресурси, назначена е библиотекарка със съдействието на Община Русе. Библиотечният фонд към края на 2020 г. наброява 5252 книги и 420 информационни източника на други носители. (МДЕК, 2021).

Сътрудничество с фондация "Роберт Бош" и отдел Култура на Община Русе

Фондация "Роберт Бош" провежда политика за подпомагане на институциите на гражданското общество в различни страни. От 2005 до 2012 г. в тази политика успешно се вписа МДЕК. Фондацията подкрепи новото развитие на човешките ресурси на дружеството, като финансира длъжност културмениджър⁵⁵. Така беше подпомогната организационната дейност в областта на културата и изкуството, управлението на международни проекти, поддържане и разширяване на международните партньорства. От 2012 г. и след изтичане на договора с фондацията същата подкрепя осигури отдел Култура на Община Русе.

Литературна награда „Елиас Канети“

По повод 100-годишнината от рождението на Елиас Канети през 2005 г. беше учредена литературната награда "Елиас Канети". Първата награда е присъдена на писателя Константин Илиев за романа му "Поражението". Връчваната статуетка е дело на художничката Мая Кубратова. Оттогава всяка втора година Община Русе съвместно с МДЕК присъжда това отличие, което утвърждава идентичността на Русе като град-ценител на литературните таланти на България.

Издателство „Елиас Канети“

През 2009 г. беше основано издателство "Елиас Канети". По този начин МДЕК отново разшири обхвата на своята дейност. Портфолиото на издателство "Елиас Канети" включва научни публикации и европейска литература в български превод, както и български книги в немски превод. Дружеството издава собствена поредица за изследвания в областта на културата първоначално в издателство *Рьориг*, Германия, а след това в Австрия. Издателството днес разполага с 52 издадени, преведени на български или в оригинален текст книги (МДЕК, n.d.-d).

Наука и образование

В областта на науката и образованието Дружеството организира лекции и конференции и работи по дългосрочни проекти. Една от успешните форми, която ще отбележим тук, е **Language Against Dropout (LAD)**, пилотен проект с приложна научна стойност. Адресиран беше проблемът с нарастващия аналфabetизъм в България, дължащ се

⁵⁴ Писател и историк, носител на много награди, описващ своята идентичност като евреин, роден в Израел, живеещ във Виена и пишещ на немски.

⁵⁵ Вж. компетентностите, които културмениджърът трябва да притежава, на сайта на МДЕК на адрес <http://on-the-move.org/news/article/14564/cultural-manager-for-the-international-elias-canetti/>.

до голяма степен и на ранното отпадане от образователната система. В рамките на три години беше предоставено обучение по български като втори език за ромски деца с цел превенция на преждевременното отпадане от училище. Започнат беше през 2015 г. с участието на Хайделбергски университет (Германия), Великотърновски университет (България), Университет Констанца (Румъния) и 3 училища в Русе. Беше постигната целта на проекта да се създаде научно обоснована концепция за обучение по български като втори език за предучилищна възраст и първи клас. Концепцията позволява на децата с майчин език, различен от българския, да получат оптимална езикова подготовка по български език за успешен старт в училище. Ефектът на концепцията се изразява в противодействие на отпадането на деца от училищната система във възможно най-ранен етап. С това LAD-проектът допринесе и за постигане на образователните цели на стратегията Европа 2020, съобразно която броят на отпадналите от училище деца трябва да падне под 10% до 2020 г. (МДЕК, n.d.-f).

Гражданско образование

В тази посока Дружеството работи за създаване на независима платформа за критичен диалог със специален фокус върху включването на младите хора, организира обществени дебати, дългосрочни проекти за екологично образование както и проекти за международен обмен (МДЕК, n.d.-b). Например уъркшопът *И ние сме тук!* беше насочен към младежи, които могат да участват в решаване на политически проблеми чрез участие в управлението от името на неправителствени организации или като активни граждани. Чрез филмови прожекции, дискусии и конкретни дейности беше създадена среда за идентифициране на проблеми и търсене на релевантни решения. Уъркшопът се проведе в периода между 2 март 2018 до средата на април 2018 (МДЕК, n.d.-i).

Изкуство и култура

По тези теми дружеството организира прояви, които се характеризират с интердисциплинарност. Популяризира съвременното българско и европейско изкуство (особено от страните на Дунавския регион), създава и укрепва контакти между творци, артисти и учени. Представя поети и писатели, художници, артисти, музиканти, кинотворци, диригенти, режисьори. Насърчава млади таланти, като ги включва в национални и международни мрежи.

Литературен Фестивал Русе

Един от ярките примери в това отношение е дългосрочната инициатива от 2008 г. с наименование Пролетен литературен салон. От 2012 г. тя е преименувана на Международен литературен фестивал, Русе (МДЕК, n.d.-e).

Литературният фестивал на Русе се утвърди като едно от най-известните събития на българската културна сцена. Фестивалът представя съвременни форми на международната и местната култура, литература, изкуство, музика, фотография, театър, филм, както и алтернативни форми на художествено изразяване. Организира се с подкрепа и в сътрудничество с Гьоте-институт София, Полския институт в София, Чешкия център в София, Унгарския институт в София и др. Всяка година се провежда под различно мото с акцент върху актуална и/или историческа тематика в Русе, Велико Търново и София.

Литературен Фестивал Русе е утопично пространство, което насърчава културното многообразие в региона, предлага многообразие от езици, литературни и артистични

жанрове на границата с литературата. Насърчава международните контакти в областта на културата и изкуството, предлага платформа за изразяване на гражданска ангажираност и диалог. Ражда творчески идеи, въздейства на гражданското съзнание и инициатива. Разнообразното международно участие добавя стойност към реализиране на европейски културни политики. Реализацията на общинските стратегии за култура стават част от многостепенното управление на ЕС, осъществявано в координация с национални и европейски институции.

От 3-9 октомври 2022 г. се проведе 15-тото юбилейно издание на фестивала под мотото „Дъхът на Европа“ (МДЕК, n.d.-g). То предложи разнообразие от културни събития с участието на артисти от България, Германия, Румъния, Франция, Северна Македония, Чехия, Полша, Великобритания, Австрия, Италия, Сърбия, Испания, Унгария и др. Посланието, програмата и гостите на фестивала за пореден път направиха видими усилията на Дружеството да насърчава и подкрепя европейските ценности за мир и солидарност.

Стипендия „Sharing Future“ Artist in residence

Стипендията, която МДЕК предоставя, е възможност за международен културен обмен. Предназначена е както за творци от съседни страни - от Западните Балкани и Турция, така и за таланти от цяла Европа. Тя насърчава различни форми на изкуство, за нея могат да кандидатстват художници, фотографи, писатели, пърформанс артисти, преводачи и музиканти и др. Слоганът на стипендията "Споделено бъдеще" е показателен – тя спонсорира творчество и сътрудничество за обща Европа и общо бъдеще. До днес (2022) стипендията има четири издания. През 2019 художничката Цора Кройцер преобрази Дом Канети с цвят и светлина. През 2020 хърватската музикантка Сара Ренар изготви цял музикален албум с местни творци и писатели, вдъхновен от река Дунав и поезия. През 2021 писателят Томас Перле подготви и реализира с актьори от Драматичен Театър „Сава Огнянов“ пиеса, вдъхновена от Русе и река Дунав, под заглавие Дунавски вълни. Последното издание на стипендията беше по време на 15-тия Литературен фестивал, полският визуален артист Жемовид Фичек, в продължение на три седмици създаде и представи изложба, инспирирана от българския фолклор и река Дунав, под заглавие Написано-ненаписано (IECS, n.d.).

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

Представените данни подкрепят авторовата тезата, че от основаването си през 1992 г. до днес Международно дружество "Елиас Канети" се превърна в разпознаваема и уникална част от гражданското общество на местно, национално и наднационално равнище. Неправителствената организация дава своя ефективен принос за утвърждаване на доброто демократично управление в секторите култура, наука и образование.

ИЗПОЛЗВАНА ЛИТЕРАТУРА

Ангелова, П. (2006). *Елиас Канети 1905-2005 Слуховидецът на века.*

Ангелова, П. (2020). *Пенка Ангелова - Спомени за създаването на МД "Елиас Канети."*

Държавен Архив – Русе. (1992). *ДА – Русе - 30, фонд: 1509, Международно дружество "Елиас Канети" (1992 -).*

<http://isda.archives.government.bg:84/Process.aspx?type=Inventory&agid=30&flgid=11741873&ilgid=1212>

4601

МДЕК. (n.d.-a). *Австрийска библиотека – Русе*. <http://eliascanetti.org/bg/avstrijska-biblioteka/>

МДЕК. (n.d.-b). *Гражданско образование*. <http://eliascanetti.org/bg/katedri/grazhdansko-obrazovanie/>

МДЕК. (n.d.-c). *Дом Канети*. <http://eliascanetti.org/bg/dom-kaneti-2/>

МДЕК. (n.d.-d). *Издателство “Елиас Канети.”* <http://eliascanetti.org/bg/izdatelstvo-elias-canetti/>

МДЕК. (n.d.-e). *Изкуство и култура*. <http://eliascanetti.org/bg/katedri/izkustvo-i-kultura/>

МДЕК. (n.d.-f). *ЛАД Проект*. <http://eliascanetti.org/bg/2020/10/18/erazam-proekt-language-against-dropout/>

МДЕК. (n.d.-g). *Международен литературен фестивал Русе*.
<https://eliascanetti.org/bg/literaturefestivalruse/>

МДЕК. (n.d.-h). *Мисия*. <https://eliascanetti.org/bg/za-nas/misiya/>

МДЕК. (n.d.-i). *Уъркшоп: И ние сме тук!* <http://eliascanetti.org/2018/02/20/workshop-i-nie-sme-tuk/>

МДЕК. (2021). *Годишен отчет на МД “Елиас Канети” 2020*.

Angelova, P. et. alia. (2000). *Bulgarian-Romanian Interuniversity Europe Center*. Ruse university press.

Angelova, P., & Staitcheva, E. (1992). *Autobiographie zwischen Fiktion und Wirklichkeit*.

IECS. (n.d.). *"Sharing Future " Artist in Residence scholarship*.
<https://eliascanetti.org/2022/02/21/call-for-applications-for-the-sharing-future-artist-in-residence-scholarship-2022/>

Kornazheva, M. *Bulgarian-Romanian Interuniversity Europe Center*. //Higher Education Reform Projects in South-Eastern Europe. HRK Commitment 1999-2006. Bonn, 2007. pp 78 – 86, ISBN: 3-938738-35-9